

založenou teoretickou prací, jež pojímá sociální přesuny v kontextu marxistické teorie tříd. Obě studie přinášejí vedle řady meritorních informací o sociálním pohybu zkoumaných společností i příspěvek k rozpracování marxistické teorie společnosti. Zejména práce M. N. Rutkeviče a F. R. Filipova by si zasloužila, aby byla u nás všeobecně známa právě pro svou teoretickou závažnost. Autoři v ní nejen podávají kritický a zhodnocující přehled nemarxistických studií sociálních přesunů, ale i teoretický obraz sociální struktury sovětské společnosti dnes, přehled o základních směrech a hybatelích sociálních přesunů spjatých s procesem vědeckotechnické revoluce, osvětlují teoreticky takové pojmy, jako je „vertikální mobilita“ a ukazují na možnosti aplikace takových pojmů v marxistické sociologii apod.

Čítanka je tedy jako celek velmi vhodně komponována. Také vnitřní výběr klíčových pasáží presentovaných statí je proveden se smyslem pro podstatné tak, že presentované ukázky nepůsobí torsovitě: je tu třeba pochválit už samo rozhodnutí přinést raději úplnější texty jen z pěti autorů, než připravit sborník jako vějíř drobných několikastránkových pasáží, jak to často dělají západní antologie (negativním příkladem v tomto smyslu je antologie sociologie sportu, recenzovaná rovněž v tomto čísle), která pak končí jako chaotický kaleidoskop nesourodých útržků. Přáli bychom si ovšem, aby úvodní studie byla rozsáhlejší a usilovala o víc, než jen o uvedení a stručné zařazení vybraných statí; koncepce *Acta laboris* se tu, podle našeho názoru, ochuzuje o možnost být podnětem pro vypracování úvodní studie jako samostatného teoretického článku, který hlouběji reflektuje presentovaný výběr. Jsme si ovšem vědomi toho, že sborník *Sociální mobilita* stál na začátku samostatné výzkumné práce a že se můžeme těšit na podobné zobecňující vlastní práce na jejím konci. V každém případě je vydání tohoto sborníku pozitivním edičním činem, který znamená obohacení přeložené sociologické literatury k významné problematice.

Ivo Možný

Eric Dunning, *The Sociology of Sport: A Selection of Readings*, Frank Cass & Co. Ltd., London 1971

Jméno pořadatele anglického výboru „Sociologie sportu“ Erica Dunninga je našim badatelům o volném čase víceméně známo. E. Dunning spolu s N. Eliasem byli totiž autory sice svým způsobem pozoruhodného, avšak velmi spekulativního příspěvku o tzv. mimetických aktivitách ve volném čase, otištěného v časopise pražského Evropského střediska UNESCO pro výchovu a volný čas (*The Quest for Excitement in Leisure*, in: *Society and Leisure*, č. 2/1969, Praha). V recenzovaném výboru je tato dvojice autory čtyř z sedmnácti zařazených studií a Dunning sám navíc ještě autorem jak vstupního úvodu, tak poměrně obsáhlých úvodů k šesti částem, do nichž je kniha rozdělena.

Spekulativnost vzpomenutého příspěvku z r. 1969 jsem neuvedl náhodou; je totiž snad nejvýznačnějším rysem celého tohoto nového, téměř čtyřsetstránkového výboru. Čtenář ji pocítí zejména v první části, věnované některým koncepcím a teoriím sociologie sportu. Oddíl je uveden a do značné míry i ovlivněn kapitolou z Huizingova díla „*Homo ludens*“, které vyšlo před časem i česky (Mladá fronta, Praha 1971), přičemž ani jedna z dalších prezentovaných koncepcí se svou uceleností a alespoň formální strukturou ani zdaleka nevyrovná teorii Huizingově, která je ovšem problematická už sama o sobě. Ve všech je pojímán sport více či méně izolovaně od ostatních sociálních jevů, je vysvětlován jakoby „sám sebou“ a za jeho podstatné rysy jsou vydávány často až okrajové psychické záležitosti, přičemž jeho funkce fyzického rozvoje člověka je zde kupodivu zcela opomenuta. Za typickou ilustraci může v tomto směru sloužit staf Američanů L. A. Zurchera a A. Meadowa o býčích zápasech a baseballu (zařazená ovšem až do třetí části výboru), snažící se neo-freudovským způsobem odůvodnit vznik národního sportu mexického a severoamerického prostřednictvím rozdílů v rodinných poměrech obou zemí. Podobně spekulativní je i druhá část knihy, zabývající se vývojem sportu a her; apriorní snaha Dunninga a Eliase o zdůraznění významu „anglického citu pro fair-play“ při zrodu moderního sportu je zde místy až neúnosná, tím spíše, že jejich příspěvky jsou do značné míry vytrženy

z třídního kontextu anglických dějin 18. a 19. století a navíc je v nich výslovně popřena úloha tělovýchovy té doby pro militaristické účely.

Většina dalších zařazených studií, věnovaných vztahu mezi sportem a socializací jedince, třídním a rasovým problémem ve sportu či otázkám profesionálního sportu, se spíše blíží druhému extrému, totiž přílišnému empirismu, který často autorům „brání“ vyslovit jednoznačné generalizace i tam, kde jsou pro marxisticky orientovaného čtenáře samozřejmé. Platí to bohužel i o dvou snad nejlepších statích celého výboru, jmenovitě o studii o sociální stratifikaci a mobilitě mezi mladými (západo-)německými sportovci od G. Lüscheny a o studii „Černoši v baseballu“ R. H. Boyleho. Přesto však jejich empirické výsledky přesvědčivě dokazují, že sport v kapitalistickém systému v zásadě odráží vzorce nerovnosti, obsažené v celé společnosti, že v těchto podmínkách nijak podstatněji neposiluje přátelské vztahy mezi příslušníky různých sociálních tříd a vrstev a že ani on nedokáže v USA integrovat černochoy s bělošskou pospolitostí.

Nedostatkem výboru je konečně také jeho „geografická“ omezenost; angloameričtí autoři zde mají naprostou převahu, zatímco „zbytek světa“ je reprezentován vedle Huizingy po jednom příspěvkem francouzským, západoněmeckým a finským. Znamená to, že jsou zde opomenuti nejenom autoři socialističtí, nýbrž i kritičtí autoři buržoazní, ačkoliv úvahy typu Dumazedierových odstavců o masovém sportovním diváctví ze „Společnosti volného času“ by zde byly rozhodně na místě. Rovněž skutečnost, že právě Dunning jako pořadatel výboru nenačrtl ani v náznu pojítka, která váží sport s problematikou volného času, je přinejmenším překvapivá.

Recenzovaná kniha je tak ve skutečnosti jen kaleidoskopem několika víceméně zajímavých nápadů, postřehů a izolovaných útržků poznání o daném tématu; a to je i na průměr západní sociologie přece jen málo. Snad jen jediný podstatnější moment sborníku stojí za pozitivnější glosu; pořadatel zřejmě vycházel z úvahy, že po díle sáhnou i nesociologové, zajímající se o sport, a v tomto smyslu dokázal nenásilně a poměrně vkusně vést oba druhy čtenářů, aniž by se pro jedno stal nesrozumitelným a pro druhé laickým. Neúmyslným pozitivem výboru „Sociologie sportu“ je pak v našich podmínkách i nepřímé připomenutí, že naši čtenáři žádný výbor na toto téma (pochopitelně zcela jinak orientovaný) zatím k dispozici nemají. A to je snad zbytečná škoda.

Pavel Pácl

Doc. Ing. Andrej Kamiač, CSc., *Ekonomika vzdelania*, vyd. Práca, Bratislava 1971, stran 220.

Poslední desetiletí přinesla zajímavou otázku, kterou si společnost až do této doby taktó výslovně nepoložila. Otázku, jaký je hospodářský efekt vzdělání člověka, jaké jsou ekonomické důsledky určité vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Na tuto hlavní otázku a na řadu dalších, z ní vzešlých se pokouší odpovědět Andrej Kamiač v recenzované publikaci.

Kniha obsahuje deset hlavních kapitol, které se člení do dalších logicky přesně utříděných podkapitol. Lze říci, že těchto deset kapitol tvoří tři tematické celky.

První celek je složen z prvních čtyř kapitol více méně obecného charakteru, které zařazují vzdělání do života společnosti podle nejrůznějších aspektů, studují vzdělání jako faktor ekonomického růstu společnosti a sledují místo ekonomické teorie v oblasti vzdělání. Poslední, čtvrtá kapitola této části, se zabývá prognostikou rozvoje vzdělání a sladění požadavků na rozvoj vzdělání s ostatními požadavky především (ale ne pouze) ekonomického rozvoje společnosti.

Druhý celek, který je rozsahem textu největší (zahrnuje kapitoly V.–VIII. a stránkově zhruba polovinu knihy) má charakter (zjednodušeně řečeno) metodologický. V tom smyslu totiž, že se věnuje v podstatě metodám měření ekonomické efektivity vzdělání. Tato část je neobyčejně zajímavá nejen pro svou samotnou podstatu (tj. způsoby jak měřit efekt vzdělání), nejen proto, že se zde čtenář seznámí s řadou metod posuzujících ekonomickou účinnost vzdělání, které vznikly a jsou používány v zahraničí (kap. VII, 3), ale také pro široký statistický materiál, který přináší údaje dosud